

REVIEWFORMULIER GPRC-LABEL

Jaarboek armoede 2019 - Betaalbaarheid en haalbaarheid van duurzaam wonen voor kwetsbare groepen

1. Onderwerp

1.1. Wat zijn de opzet en de (doel)stellingen van het in het artikel behandelde onderzoek?

De auteur tracht na te gaan in welke woningen kwetsbare huishoudens wonen op het vlak van duurzaamheid en kijkt ook naar de relatie tussen de duurzaamheid van de woning, de prijs (voornamelijk huurprijs) en de betaalbaarheid. Vervolgens overloopt de auteur enkele bestaande initiatieven om duurzaamheid van woningen te verbeteren: enerzijds initiatieven die lokale overheden en welzijnsorganisaties kunnen nemen om de duurzaamheid van woningen te verbeteren, anderzijds initiatieven ter ondersteuning van kwetsbare huishoudens.

1.2. Sluit de titel van het artikel voldoende aan bij de inhoud?

Ja.

1.3. Is dit artikel voldoende wetenschappelijk onderbouwd?

Het eerste deel is zeker voldoende wetenschappelijk onderbouwd (m.n. titel 1 t.e.m. 3). Er wordt vooral beroep gedaan op data uit de verschillende grote woononderzoeken, uitgevoerd door het Steunpunt Wonen.

Titel 4 is eerder beperkt wetenschappelijk onderbouwd. Het gaat in se over een overzicht van bestaande initiatieven op basis van (beleids)documenten van de initiatiefnemers.

Commented [A1]: Expliciet vermelden dat er weinig studies zijn die effectiviteit vd initiatieven bespreken

1.4. Is het artikel voldoende toegankelijk voor het doelpubliek?

Het artikel is duidelijk en voldoende verstaanbaar, ook voor niet-specialisten.

2. Inhoud

2.1. Wat zijn over het algemeen de sterke elementen in het artikel?

Het artikel geeft in titel 1 t.e.m. 3 een duidelijk overzicht van de stand van zaken van de duurzaamheid van woningen voor zwakke huishoudens in het Vlaamse Gewest en van de evolutie van 2005 tot 2018. Daarmee wordt deze informatie op een bevattelijke wijze samengebracht, terwijl die voordien bij elkaar gezocht moest worden op basis van verschillende bronnen.

Daarnaast laat het artikel de lezer even proeven van bestaande initiatieven om de duurzaam van woningen te verbeteren, vooral ten aanzien van zwakkere huishoudens.

2.2. Is het stuk theoretisch voldoende gekaderd?

Het artikel maakt vooral gebruik van data over de staat van de Vlaamse woningvoorraad, de huurprijzen en de betaalbaarheid voor zwakke huishoudens. Deze data worden besproken, maar zonder dat er veel gevolgen worden aan gekoppeld of oorzaken voor worden gegeven. Dit kan misschien nog verder uitgewerkt worden, waardoor het artikel relevanter zal worden.

Commented [A2]: Kristof gaat dit bekijken

Wel vooral in voorwaardelijke wijs spreken, want het was geen causaal onderzoek en we hebben weinig echte basis om zware uitspraken te doen over hogere huurprijzen of te lage energiewinst

2.3. Is de methodologie voldoende toegelicht en relevant?

Zie 2.2: het artikel maakt vooral gebruik van bestaande data die worden gebundeld en ten opzichte van elkaar worden geplaatst. Een toelichting bij de methodologie lijkt niet nodig.

2.4. Gebruikt de auteur relevant en correct cijfer- en bronnenmateriaal?

Geen opmerkingen.

2.5. Is de auteur voldoende overtuigend in de argumentatie?

Zie ook 2.2: delen 1 t.e.m. 3 bevatten vooral vaststellingen op basis van de onderzochte data. Er worden slechts beperkt gevolgtrekkingen gedaan uit de besproken data.

Deel 4 is ook zeer beschrijvend zonder kritische reflectie.

Commented [A3]: Kritische reflectie mogelijk obv literatuur?

Er kunnen m.i. toch kritische vragen gesteld worden bij de in deel 4 genoemde initiatieven. Bv. is de meerwaarde van de gratis energiescan niet eerder beperkt? Vaak zal de conclusie zijn dat de woning slecht geïsoleerd is en dan zal in geval van een huurwoning toch de verhuurder in actie moeten schieten. Komen de Energiescans verder dan logische tips als het gebruik van spaarlampen of een spaardouchekop? Waarmee niet veel verbetering zal verkregen worden.

Bij het project Dampoort Knapt Op kan ook de vraag naar effectiviteit gesteld worden. Er wordt een relatief groot bedrag geïnvesteerd dat bij verkoop zal terugvloeien en opnieuw kan geïnvesteerd worden, waardoor een rollend fonds kan ontstaan. Het rollend karakter zal echter nog heel lang op zich laten wachten, aangezien het geld pas terug komt bij de verkoop.

Ook zou er bij de vermelde initiatieven meer aandacht besteed kunnen worden aan de mogelijkheden om deze momenteel heel kleinschalige initiatieven op te schalen (vooral de initiatieven van 4.2.2).

3. Stijl en structuur

3.1. Is het artikel goed en in correct Nederlands geschreven?

In het algemeen wel.

- Een schrijffout op blz. 4, derde alinea, tweede lijn: "tijdstippen" terwijl het tijdstippen moet zijn.

- Blz. 11, tweede alinea: "op gelijst" moet m.i. aan elkaar.
- Idem voor blz. 11, net onder de figuur: "op lijst" moet m.i. aan elkaar.

3.2. Gebruikt de auteur een consistente en relevante terminologie?

Over het algemeen wel.

In de inleiding wordt gesproken over woonkwaliteit; bedoelt men effectief woonkwaliteit (de kwaliteit van het wonen) of woningkwaliteit (de kwaliteit van de woning)?

Commented [A4]: Aanpassen naar woningkwaliteit

Op blz. 5 wordt in titel 2.2.1 en in de tekst gesproken over de "fysische staat" van woningen. Moet dat niet de fysieke staat zijn? Fysisch heeft m.i. eerder betrekking op de fysica.

Op blz. 11, voorlaatste alinea wordt het LAC vermeld. Voor lezers die dit niet kennen, wordt het toch best voluit vermeld (eventueel met afkorting LAC nadien).

3.3. Is het gebruik van noten, citaten en bibliografie correct?

Ja.

3.4. Indien aanwezig, dragen de illustraties, tabellen of grafieken bij tot de argumentatie?

Ja.

De figuren komen wel relatief ver nadat over een figuur wordt gesproken. Het is daarom te overwegen of die niet hoger geplaatst kunnen worden.

Indien het boek niet in kleur wordt gedrukt, moet er wel over gewaakt worden dat de verschillende kleuren zichtbaar blijven in grijswaarden.

Commented [A5]: Navragen bij Jill

Figuur 2, rechterkolom 2018: het totaal van die kolom is 101: 41 + 43 + 17.

Commented [A6]: Is gevolg van afrondingen

3.5. Komen de belangrijkste zaken aan bod binnen de beperkte lengte van het artikel?

Ik bleef toch een beetje op mijn honger zitten wat betreft deel 4: zoals gezegd is dit deel beperkt tot een beschrijving van een aantal initiatieven, die m.i. slechts op zeer beperkte schaal zullen bijdragen aan de verduurzaming van de woningen waarin zwakke huishoudens wonen. De hamvraag is hoe verhuurders kunnen overtuigd worden om hun huurwoningen te verduurzamen, aangezien de meeste zwakke huishoudens in huurwoningen wonen en er weinig stimulansen zijn voor de verhuurder om zijn woning duurzamer te maken zodra het kwaliteitsniveau uit de minimale kwaliteitsnormen van de Vlaamse Wooncode is bereikt. Dat komt nauwelijks of niet aan bod.

In de inleiding wordt gesteld dat duurzame woningen over het algemeen ook duurder zijn. Dat is precies de vraag: zijn zij ook duurder als er rekening mee gehouden wordt dat de energiekost lager is. Of is de energiewinst kleiner dan de hogere huurprijs? De stelling in de inleiding dat duurzame woningen over het algemeen duurder zijn moet dus m.i. wel genuanceerd of onderbouwd worden. Ook in de eerste alinea van titel 3 wordt gezegd: "Financieel kwetsbare huishoudens die ervoor kiezen om in een duurzame – en daarom

Commented [A7]: Meer duiden, maar kan enkel in voorwaardelijke wijs

duurdere - woning te wonen, lopen hierdoor mogelijk een groter risico op betaalbaarheidsproblemen." Daarbij hoort dezelfde opmerking: klopt dat? Kan dat onderbouwd worden? Tot slot wordt op blz. 14 gezegd: "Echter, in praktijk kan de energiebesparing een stuk lager uitvallen dan theoretisch ingeschat" Ook dat is een in het kader van dit artikel belangrijk element waar dieper op ingegaan zou moeten worden.

Nog enkele opmerkingen:

- Het besluit van de Vlaamse Regering m.b.t. het noodkoopfonds is op 17 mei jl. definitief goedgekeurd (de tekst spreekt logischerwijze nog over een ontwerpbesluit).

Commented [A8]: aanpassen

- Een kritische bedenking bij dat noodkoopfonds: opnieuw worden overheidsmiddelen ingezet ter ondersteuning van de eigendomsmarkt, terwijl de grootste noden (ook op energetisch vlak) op de private huurmarkt liggen. Is het dan niet beter de middelen van het noodkoopfonds in te zetten op de private huurmarkt?

4. Uw advies

4.1. Heeft u nog andere suggesties om het artikel te verbeteren? Gelieve uw opmerkingen te verduidelijken aan de hand van concrete voorbeelden.

Neen. Alles is hoger vermeld.

4.2. Gelieve uw advies over dit artikel aan te vinken:

- Publicatie met GPRC-label van het artikel zoals het is
- Aanvaarding voor publicatie met GPRC-label na aanpassingen, zonder lezing ter controle door reviewer
- Aanvaarding voor publicatie met GPRC-label na aanpassingen, met extra lezing ter controle door reviewer
- Weigering van publicatie met GPRC-label

Gelieve dit formulier terug te bezorgen aan de uitgever via marie.vanhoutte@acco.be

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Vriendelijke groet,

Marie Vanhoutte
Uitgeverij Acco
Blijde Inkomststraat 22
3000 Leuven

REVIEWFORMULIER GPRC-LABEL

Jaarboek armoede 2019

1. Onderwerp

1.1. Wat zijn de opzet en de (doel)stellingen van het in het artikel behandelde onderzoek?

De opzet is om na te gaan of het wonen in een duurzame woning (in termen van energie-efficiëntie) voor kwetsbare groepen (= arme huishoudens en huishoudens uit de lagere middenklassen) een verbetering betreft op vlak van woonkwaliteit en betaalbaarheid.

1.2. Sluit de titel van het artikel voldoende aan bij de inhoud?

Niet helemaal. De titel heeft het over 'betaalbaarheid' en 'haalbaarheid' van duurzaam wonen voor kwetsbare groepen, maar de 'haalbaarheid' blijft zeer sterk onderbelicht in het artikel. Er worden voorbeelden gegeven van bestaande initiatieven, maar verder worden hier weinig uitspraken aan verbonden over de haalbaarheid.

1.3. Is dit artikel voldoende wetenschappelijk onderbouwd?

Net voldoende. Er worden interessante bevindingen en conclusies weergegeven, maar een iets sterkere inbedding binnen de bestaande literatuur rond duurzaamheid, duurzame/energiebesparende maatregelen en rond de woonsituatie van kwetsbare groepen op de woningmarkt is wenselijk (zie bijv het werk van Peter Marcuse rond duurzaamheid; de Belgische rapporten over Energiearmoede van Huybrechs et al. en het werk van De Decker et. al. over wonen aan de onderkant, etc.).

1.4. Is het artikel voldoende toegankelijk voor het doelpubliek?

Nee. Belangrijke begrippen zoals 'woonquote', 'resterend inkomen' en 'budgetmethode' worden gebruikt zonder enige uitleg of verdere duiding.

2. Inhoud

2.1. Wat zijn over het algemeen de sterke elementen in het artikel?

Het artikel heeft een heldere opbouw en toont met een aantal duidelijke figuren aan waar de verschillen zitten met betrekking tot wonen in een duurzame woning (geoperationaliseerd aan de hand van enkele energiebesparende maatregelen) naargelang de groep (armen/lage middenklasse en overige klassen) en naargelang de woonkwaliteit. Daarnaast wordt de link gelegd met betaalbaarheid (en haalbaarheid). De sterkte van het artikel zit ook in feit dat er aandacht wordt gevestigd op een sterk onbelichte zijde van het groeiende aandeel duurzame woningen in de totale woningvoorraad, namelijk de toegankelijkheid van deze woningen voor financieel kwetsbaardere groepen in de

samenleving. Ook de talrijke voorbeelden van bestaande initiatieven die zich richten op het verbeteren van de woonomstandigheden van kwetsbare groepen is een grote meerwaarde. Bij dit laatste moet echter worden opgemerkt dat de link met duurzaamheid niet bij alle opgenoemde initiatieven even duidelijk is.

2.2. Is het stuk theoretisch voldoende gekaderd?

Nee (zie ook eerder). Een iets sterkere inbedding in de bestaande literatuur en maatschappelijke discussie rond wonen (en de woonsituatie aan de onderkant) en duurzaamheid is wenselijk.

2.3. Is de methodologie voldoende toegelicht en relevant?

Niet helemaal. Het artikel behoeft geen uitgebreid methodologisch stuk, maar heeft wel nood aan meer duiding bij de gebruikte data (bijv. door wie werd het Grote woononderzoek en de Woonsurvey uitgevoerd?) en gehanteerde begrippen/berekeningen. Daarnaast lijkt het of er niet altijd even consequent wordt omgegaan met de interpretatie van de data. Zo wordt er bij figuur 4 geen melding gemaakt van het feit dat het verschil voor de arme groep niet significant is. Elders in de tekst wordt dit wél vermeld.

2.4. Gebruikt de auteur relevant en correct cijfer- en bronnenmateriaal?

Ja.

2.5. Is de auteur voldoende overtuigend in de argumentatie?

Ja, doorgaans wel. De interpretatie van bepaalde figuren moet wel zorgvuldiger gebeuren. Figuur 4 dient hier even als voorbeeld. Daarbij staat te lezen dat:

“Figuur 4, die het risico op betaalbaarheidsproblemen geeft op basis van de 30%-woonquote, toont dat onder de arme huishoudens het betaalbaarheidsrisico in zowel 2013 als 2018 beduidend hoger ligt dan bij de lage middenklasse en de overige groep”.

Dit blijkt niet uit de figuur. Het verschil tussen de lage middenklasse en de armen is enkel groot bij de niet-duurzame woningen. Dat is toch een belangrijke nuance die moet worden gemaakt. Verder staat er bij figuur 4 het volgende:

“Ook bij de lage middenklasse zien we, op beide meetmomenten, dat het betaalbaarheidsrisico groter is in geval men een duurzame woning betreft dan bij een redelijk of niet-duurzame woning.”

Maar net daarvoor staat echter dat:

“Het betaalbaarheidsrisico blijkt verder het grootst in 2018 voor de armen met een niet-duurzame woning (1 op 2).”

Het gaat hier dus net om een opmerkelijk verschil dat verdere uitleg behoeft. De lagere middenklasse lijkt dus voornamelijk betaalbaarheidsproblemen te ondervinden in duurzame woningen, terwijl de armen voornamelijk betaalbaarheidsproblemen hebben in niet-duurzame woningen (in 2018). Hier is verdere duiding nodig.

3. Stijl en structuur

3.1. Is het artikel goed en in correct Nederlands geschreven?

Ja. Al zitten er vaak erg lange zinnen in en moet het artikel ook nog eens op spellings- en typfouten worden gecontroleerd.

Voorbeeld 1: Net voor §4.2 staat een zin die begint met "De tips voor welzijnsorganisaties...". Dit is een voorbeeld van een erg lange zin die niet vlot leest.

Voorbeeld 2: Op de voorlaatste pagina staat : "Sinds haar start 2018 zijn al voor vier panden erfpachtovereenkomsten gesloten, waarvan er al twee in gebruik zijn kunnen genomen worden." Dit kan worden herschreven als:

"Sinds haar start **in** 2018 zijn al voor vier panden erfpachtovereenkomsten gesloten, waarvan er al twee in gebruik **werden genomen**."

3.2. Gebruikt de auteur een consistente en relevante terminologie?

JA.

3.3. Is het gebruik van noten, citaten en bibliografie correct?

JA

3.4. Indien aanwezig, dragen de illustraties, tabellen of grafieken bij tot de argumentatie?

JA. Al worden de resultaten niet altijd juist geïnterpreteerd of geduid (zie ook eerder §2.5). Daarnaast is het voor de leek niet altijd even duidelijk hoe de tabellen precies moeten worden gelezen, dit is met name het geval bij tabellen 4,5 en 6. Meer duiding bij de concepten 'woonquote', 'RI' en 'Budgetmethode' en de berekening ervan kunnen dit verhelpen.

3.5. Komen de belangrijkste zaken aan bod binnen de beperkte lengte van het artikel?

JA.

4. Uw advies

4.1. Heeft u nog andere suggesties om het artikel te verbeteren? Gelieve uw opmerkingen te verduidelijken aan de hand van concrete voorbeelden.

Het besluit kan tot slot nog iets sterker. De terugkoppeling naar het gepresenteerde materiaal is niet altijd even duidelijk. Zo is het niet duidelijk van waar de cijfers uit het besluit komen. Ook de allerlaatste zin uit het besluit komt een beetje uit de lucht vallen (stuk over huurprijzen). Dit kan worden verholpen door dit in deel 4 nog sterker aan bod te laten komen.

+ Zie eerdere concrete suggesties.

4.2. Gelieve uw advies over dit artikel aan te vinken:

- Publicatie met GPRC-label van het artikel zoals het is
- Aanvaarding voor publicatie met GPRC-label na aanpassingen, zonder lezing ter controle door reviewer
- Aanvaarding voor publicatie met GPRC-label na aanpassingen, met extra lezing ter controle door reviewer
- Weigering van publicatie met GPRC-label

Gelieve dit formulier terug te bezorgen aan de uitgever via marie.vanhoutte@acco.be

Alvast bedankt voor uw medewerking.
Vriendelijke groet,

Marie Vanhoutte
Uitgeverij Acco
Blijde Inkomststraat 22
3000 Leuven

